

I N M E M O R I A M

F. W. v a n E e d e n.

Weinig vermoedde ik dat in dit stuk van het Archief voor de tweede maal een afscheidsgroet zou moeten gebracht worden, ditmaal aan een onzer beste leden, den Heer Frederik Willem van Eeden, die op 4 Mei te Haarlem overleed op 71-jarigen leeftijd.

Stemt het ons steeds treurig wanneer wij weten dat weder iemand is heengegaan, dien wij zoo gaarne in ons midden hadden gehouden, des te meer is dit het geval wanneer het een welbeproefd strijder is der oude garde. Het weggaan van zoo iemand laat een plaats achter, die door ons moet vervuld worden, een taak des te moeilijker naarmate de overledene een gewichtiger rol heeft vervuld. En dit is met van Eeden zeker het geval.

Wat van Eeden voor zijn stichting, het Koloniaal Museum heeft gedaan, is algemeen bekend, evenals zijn onvermoeide ijver als Secretaris der Maatschappij tot bevordering der Nijverheid. Maar bij dat alles had van Eeden de natuur lief, en beschouwde hij deze natuur als een heilige, die hij niet ruw mocht behandelen.

Geboren Haarlemmer, was hij vertrouwd met de omstreken van zijn geboortestad, kende hij zijn Haarlemmerduinen als geen ander. En wat hadden die zandbergen en die planten hem niet veel te vertellen! Voor zijn oog veranderde het heden in het verre verleden; in zijn rijke phantasie stroomde weer de Rijn langs zijn oude beddingen en was het land bevolkt met zijn oude bewoners. Dan verschenen ook de Noormannen, en van Eeden wist overal hun sporen nog te ontdekken. En het waren de bloemen die hem dit influisterden, diezelfde bloemen wier namen veeltijds nog de zuiverste herinnering aan dit verre verleden bewaard hadden.

Zoo wist hij deze gedachten aan een groot publiek mede te deelen in zijn geschriften, die hij later samenvoegde in zijn botanische wandelingen, getiteld Onkruid. Maar hoeveel meer genot verschaften niet die verhalen, wanneer men die van hem zelf mocht hooren, wat was het niet een rein genot met hem te gaan botaniseeren, waarbij men niet alleen planten vond, maar ook zooveel andere dingen hoorde, die belang inboezenden. Met van Eeden voelde men zich veilig in het rijk der natuur. Of alles waar was, wat hij zeide? Misschien niet, maar het werd met zoo'n enthousiasme, met zulk een zekere overtuiging verteld, dat men het zonde zou vinden, iets van die phantasie te verliezen. Doch dit enthousiasme werkte aantrekkelijk en vele zullen met

mij dankbaar zijn voor den dag, waarop zij met van Eeden in kennis kwamen en met hem de natuur ingingen. Vele personen van de meest uiteenlopende wetenschappelijke richtingen of van de meest verschillende neigingen sloten zich gaarne bij hem aan en maakten grootere of kleinere tochten op zijn jachtgebied.

Van Eeden was bekend en overal bemind; men verleende hem gaarne toegang, waar anderen geweerd werden en zoo strekte zijn geleide tevens als introductie op plaatsen, waar men anders niet zou gekomen zijn.

Ik herinner mij zelf nog levendig het genoegen, wanneer ik in Haarlem vertoefde, als van Eeden 's middags mee ging wandelen. Gewoonlijk was hij er spoedig toe over te halen; wanneer het op het Museum eenigszins ging en wanneer huiselijke verplichtingen hem niet verhinderden, dan ging hij. Dan kon hij kalm, maar onvermoeid door de duinen wandelen, wist altijd goed terecht te komen en wist het zoo uit te rekenen dat we ergens konden aanleggen. Daar mocht het dan absoluut niet tochten, want voor tocht was hij even bang als voor honden. Van standjes hield hij heelemaal niet; onaangenaamheden trachtte hij steeds te voorkomen en dat toonde hij 't meest wanneer we op particulier terrein waren en een opzichter of ander verdacht persoon kruiste zijn weg. Dan ging hij op dezen man toe en vertelde dan: »Ja zie je, ik ben van Eeden,» en om zijn legi-

timatie te bewijzen vroeg hij naar bijzonderheden van Jonker A. of Freule B. en dan werden de groeten verzocht aan den eigenaar van het buitengoed en van Eeden ging met verruimd hart weer verder.

Van Eeden was sinds 1871 lid van onze Vereeniging en wij weten dat hij niet alleen slechts een betalend lid, maar iemand was die deelnam aan onze werkzaamheden. Zoowel de Zomer- als de Wintervergaderingen bezocht hij trouw; meestal had hij zelf een interessante mededeeling, maar ook stelde hij levendig belang in hetgeen anderen mededeelden. We zien hem nog zitten, reeds een weinig ineengedoken, met de hand achter het oor en in de andere een notitieboekje, om alles te kunnen opteekenen, wat hij misschien nog wel eens zou kunnen te pas brengen. Vooral één zaak ging hem ter harte, dat was de Flora Batava. Sinds 1867 stond dit werk onder zijn redactie, van plaat 1026 af tot de laatste afleveringen van het vorige jaar was hij de man, die voor zijn Flora Batava leefde. Wel meende hij voor enkele jaren jeugdiger krachten te moeten verbinden aan de opvoeding van zijn pleegkind, maar niet omdat het nieuw leven noodig had. Al was de Flora reeds bijna een eeuw oud, de laatste jaren was er geen gebrek aan afbeeldingen, terwijl de uitvoering beter was dan ooit te voren. Alleen de inteekenaren sterven uit, iets wat voor den uitgever het grootste bezwaar is. Doch alweer

uit liefde voor van Eeden werd de uitgave onveranderd voortgezet. Die Flora was een zijner stokpaardjes, zoo had hij er meer. Soms kon hij erg mopperen, maar niemand dacht ooit dat het ernstig gemeend was. Over het onderwijs was hij meestal niet eensgezind met de hogere machten en vooral de botanici moesten anders opgeleid worden. Zij vooral moesten meer praktisch gevormd worden. Met leede oogen zag hij het oude ras der eigenlijke floristen uitsterven en met heftigheid trad hij op tegen de physiologen en vooral de microscopisten.

Een microscoop was hem geloof ik een gruwel en ik denk haast daarom omdat men dan zijn geliefde planten moest stuk snijden, in stukken deelen en zoo onder dat verwenschte ding brengen. Hieraan moet het ook worden toegeschreven dat hij als weinig anderen bekend was met de inlandsche paddestoelen; ook hier was het de florist, want Fungoloog was hij niet, daar de kleinere champignons slechts met het mikroskoop waren te zien en dat was voor hem uit den booze.

Zijn mikroskopophobie komt misschien het best uit in een gesprek dat mij onlangs werd medegedeeld.

Een bekend botanist sprak met van Eeden over een ander botanicus, dien beiden kenden.

— Hoe gaat het toch met X?

— Wel heel goed, antwoordt v. Eeden, alleen is het jammer dat ook hij al te veel in het glas kijkt.

— Hoe zoo? ik heb nog nooit gehoord dat X dronk.

— Neen dat niet, maar je begrijpt me niet goed; ik bedoel niet dat hij aan den drank is, maar hij doet mij te veel aan mikroskopie!

Zoo was van Eeden, een philosophische natuur, die ook zijn aandeel in het leed dezer wereld zal gehad hebben, maar dit met bewonderenswaardige kalmte droeg, voor de wereld de man met phantastische neigingen, maar vooral een enthousiast.

En wat deed dit enthousiasme niet weldadig aan, wat werkte het niet aanstekelijk. En zeker heeft v. Eeden hiermede veel bereikt. Hij wist ook anderen op te wekken, voor een zaak warm te maken en dikwijls ook de beurzen te openen voor het een of ander dat v. Eeden nuttig achtte.

Zoo wist hij ook de particuliere bijdragen bijeen te krijgen, die zijn Museum moeten in stand houden.

Doch niet tot ons land bleef zijn aandacht beperkt, vooral ook voor onze Kolonien was hij werkzaam, trachtte hij liefde te wekken om daar de rijke natuur te onderzoeken, beraamde hij middelen, om dat onderzoek mogelijk te maken. En waar onze Oost-Indische bezittingen reeds vroeger onderzocht waren en nog steeds dit onderzoek wordt voortgezet, daar meende hij dat onze West niet die belangstelling genoot als wel noodig was. Vooral voor Suriname wilde hij »pioniers” vormen, die het

onderzoek der rijke natuur van Zuid-Amerika zich tot levenstaak zouden stellen.

Juist nu een verlevendiging van de belangstelling in deze Kolonie schijnt op te vlammen, is van Eeden van ons weggegaan. De resultaten van het onderzoek waartoe vooral hij krachtig heeft opgewekt, heeft hij niet meer mogen beleven.

Wel werden er naar hem eenige Watervallen in Suriname benoemd, wel werd er een v. Eeden-fonds gesticht tot onderzoek van deze Kolonie, wel zal Fraxinus Eedeni zijn naam blijven vereeuwigen, maar de man zelf was het laatste jaar nog maar een schijnsel van het oude licht; snel werd de levensfakkel, die gedurende vele jaren zulk een liefelijk licht wierp in onze Maatschappij, uitgedoofd.

Met hem en den Heer G. Post, die op denzelfden dag overleed, is reeds de vijfde verdwenen van degenen, die op onze mooie fotografie ter herinnering aan het 50-jarig bestaan der Vereeniging nog bijeen waren.

Ziehier een korte schets van dit welbestede leven; laten wij dankbaar zijn voor wat hij in onze Vereeniging gedaan heeft en zeker zullen wij allen, die hem gekend hebben, van Eeden met liefde herdenken.

LEIDEN, 16 Mei 1901.

V U Y C K.